

Om att uthärda

Vi med vår utvecklade sjuk- och socialvård kan knappast föreställa oss, vad man för bara någon mansålder sedan kunde utsätta sin kropp för och vad man måste uthärda — utan ett ord till klagan. Vi sitter några stycken och samtalar om detta, och Adolf berättar om ”Fassa”.

— ”Fassa hette egentligen Sarjons Margit och var från Bodarna. Hon var en riktig krutgumma, tyckte vi. Hennes lilla sonson kunde inte uttala det svåra ordet ”farsmor”, utan det blev ”fassa” för honom liksom för hela byns ungar. Fassa föddes i en tid, när nästan alla var fattiga. De små jordlapparna och fåtaliga kreaturen skulle ge föda åt familjen, och barnen fick tidigt hugga i och hjälpa till. Någon liten slant måste man ju också ha, och därför tog man alla tillfällen i akt att förtjäna något, t. ex. genom att köra foror.”

Ewald flikar in och berättar om sin morfar. Denne var sexton år, då han gjort sitt första lass laggkärl. Han hade dessförinnan gått i lära hos en laggkärlsmakare i Gävunda. Man väcktes och steg upp kl. 5 på morgonen och började arbetet. Sedan höll man på hela dagen med kortare raster för mat ända till kl. 8 på kvällen. Då bredde man ut fällan på hyvelspånen framför spisen och somnade. — När nu lasset med laggkärl var färdigt, for han tillsammans med sin mor till Västerås på själva trettondagen för att sälja laggkärl på marknaden där.

Adolf fortsätter: ”Eftersom det inte fanns någon pojke i gården utan bara flickor, fick Fassa vara med och köra foror, så snart hon blev stor nog att sköta tömmarna. Vanligen hämtades godset i Insjön eller Leksand och kördes sedan till Mora och ibland ännu längre. Under en av dessa resor norrut över Siljan förfrös Fassa sina fötter — hon visste väl inte hur farligt det är att sitta stilla på lasset, när kölden biter och nordan viner. Hon sökte först läkare i Mora, men där hade man bara sjukstuga och en läkare, och därför ville man skicka henne till Falun, där man hade större resurser. Men se det var för besvärligt, så hon reste hem och blev sin egen doktor. Och hur

det nu gick till, så tog hon själv en stor sax och klippte bort allt, som varit tår! Nog måste det ha varit gott gry i henne, som inte själv strök med på kuppen!

När jag var liten, satt vi ofta hos henne på kvällarna och hörde henne berätta. Jag minns hennes fötter, som inte var så roliga att se på. De var utan tår, och det var bara blodröda märken, där de skulle ha suttit. Hon tålde väl inte att ha strumpor på fötterna, eftersom hon alltid gick barfota på köksgolvet. Hennes man, som var en inbiten jägare och inte höll så noga på jakttiderna, brukade säga: ”Tänk, hur man skulle kunna tjuvjaga, om man hade de fötterna, för ingen hade sett åt vilket håll man hade gått!”

Och tilltagsenheten höll i sig genom åren. När man ville ha ett djävvt, tveklöst handtag, vände man sig alltid till Fassa. Hon blev på det sättet både barnmorska och veterinär. När hon på gamla dar bröt lårbenshalsen, var det intet tal om att hon skulle söka läkare, utan hon låg i sin säng och kurerade sig själv, tills benet blev så bra, att hon kunde börja bruka det igen. Inte underligt, att så många av gångna tiders människor var ofärdiga eller halta på gamla dar!”

Var folk i Bodarna oförvägnare än andra? — Ewald berättar om Lanser Ull, som en vinter var ensam i Oratjärnsberg och körde timmer till Fisklösen. I isföret i Dullbo-backen välte timmerlasset, och han kom under hela välтан. Med krossat ben lyckades han ändå kravla sig fram till hästen och lossa skaklarna. Sedan förmådde han ridande ta sig hem ett par mil men måste ändå söka läkare i Mora. Där insåg man, att benet måste amputeras, och eftersom man inte kunde göra det i Mora, skickades han till Falun. När det skulle göras, stod läkarna och överlade sinsemellan om och hur man skulle bedöva. Det skulle inte alls behövas, påstod Lanser Ull: ”Få I ta mi jän pris snus först, så få ir djära ur f-n ir vilir sä!” — Och nog överlevde han, för många av oss minns honom än, med glatt humör och träben.

Adolf berättar om ännu en gubbe från Bodarna, Sörbu Lars. ”Han gjorde sig en liten förtjänst på att tillverka näverskor och knyta not. Noten skulle vara småmaskig, för man skulle fiska strevling (stenn) med den. När han var 80 år, fick jag som pojke följa honom ut på sjön, när han skulle lägga eller ta upp noten. En gång, minns jag,

hade noten fastnat i botten, och det var flera meter djupt vatten. Men utan att tveka hoppade han i med alla kläderna på för att lösgöra noten, så den inte skulle gå sönder. Redskapen var dyrbarare än livet!”

Ja, nog var det krut i de gamla Soll-borna, om ont eller gott må vara osagt, men överleva ville man, och att klara sig själv det måste man lära sig.

Adolf Knutz